

ЧАСТИНА ПЕРША

I. МАРСЕЛЬ. ПРИБУТТЯ

24 лютого 1815 року вартовий на вежі Нотр-Дам де ля Гард сигналізував про наближення трищоглового корабля «Фараон», що йшов зі Смирни, Трієста і Неаполя.

Як завжди, портовий лоцман негайно вирушив з гавані, минаючи замок Іф, пристав до корабля між мисом Моржіон і островом Ріон.

Відразу ж, як і зазвичай, майданчик форту Святого Іоанна заповнили місцяни, адже в Марселі прибуття корабля завжди велика подія, та ще коли це судно, як і «Фараон», збудоване, оснащене, наповнене товарами на верфях давньої Фокеї, а до того ж його власником є місцевий арматор¹.

А тим часом корабель наближався. Він вдало пройшов перешийок, який колись давно утворився завдяки вулканічному струсу між островами Каласарень і Жарос, обігнув Помег і наближався під верхніми і передніми вітрилами... Та корабель рухався так повільно і скорботно, що занепокоєні люди, ніби передчуваючи біду, питали один одного, яке ж лихо могло спіткати «Фараона». Проте, досвідчені в мореплавстві городяни чітко бачили, що коли щось і сталося, то не з самим судном, бо з наближенням воно демонструвало ознаки цілковитої рівноваги, як і має бути з гарно керованим кораблем. А поруч з лоцманом, котрий готувався вести «Фараон» вузьким входом у марсельську гавань, стояв молодий чоловік, котрий швидко жестикулював, пильно стежачи за кожним рухом корабля і повторюючи кожен наказ лоцмана.

Неспокій, що опановував юрбу, настільки охопив одного з спостерігачів, що він не зміг далі чекати, доки корабель нарешті причалить, а скочив у човен і наказав правити до «Фараона». Дістався до судна вже тоді, коли зрівнялись напроти бухти Ля Резерв.

Помітивши чоловіка в човні, молодий моряк відійшов від лоцмана і, тримаючи капелюха в руці, наблизився впритул до борту.

Це був парубок років 18-20. Високий, стрункий, з гарними карими очима і волоссям кольору чорного дерева. Вся його постать була сповнена особливим спокоєм і рішучістю, притаманними людям, котрі з дитинства звикли боротися з небезпекою.

— Ох, то це ви, Дантесе! — вигукнув чоловік у човні. — Що сталося? Чому ваш корабель сповнений таким смутком?

— Велика біда, пане Моррелю, — відповів молодий чоловік, — особливо для мене: біля Чівіта-Веккії ми втратили нашого відважного капітана Леклера.

— А вантаж? — різко запитав судовласник.

— Він прибув благополучно, пане Моррелю, гадаю, щодо цього Ви будете задоволені... Одначе, бідолаха капітан Леклер...

— Що ж з ним трапилось? — запитав, помітно заспокоївшись, арматор. — Що ж сталося з нашим славним капітаном?

¹ Арматор — (лат. *armator* — той, хто озброює, споряджує) — судовласник; особа, яка експлуатує морське судно безвідносно до того, чи належить воно йому по праву власності чи ні. Арматор споряджає судно в рейс, забезпечує засобами, наймає екіпаж, запрошує капітана і несе відповідальність за дії останнього.

— Він помер.
 — Випав за борт?
 — Ні, добродію, помер від мозкової гарячки, в страшених муках, — промовив Дантес. Потім, повернувшись до екіпажу, він скомандував: — Агов! Всім зайняти місця. Стаємо на якір!!

Екіпаж підкорився. Тієї ж миті всі восьмеро чи десятеро його матросів метнулись — одні до вітрил, інші до канатів, що тримали вітрила і стяг, а ще інші до горішніх вітрил та їх тросів.

Побіжно поглянувши на підлеглих і переконавшись, що команда вже працює, і його накази швидко виконуються, молодий моряк знову повернувся до свого співрозмовника.

— Як же то все сталося? — запитав арматор, повертаючись до перерваної розмови.

— Та зовсім несподівано. Після тривалої розмови з комендантом порту капітан Леклер залишив Неаполь сильно схвилюваний. За добу на нього напала лихоманка, а через три дні він помер... Ми поховали його за звичаєм, і тепер він спочиває, загорнутий в свій гамак, з двома 36 футовими ядрами: одне в ногах, одне — в головах, неподалік від острова Ель-Джилльо. Ми привезли вдові його хрест і шпагу, — додав молодик з меланхолійною посмішкою, — чи ж варто було десять років воювати з англійцями, аби померти, як усі, в ліжку?

— Нічого не вдієш, Едмоне! — сказав арматор, який, здавалось, дедалі більше заспокоювався. — Усі ми смертні, і треба, щоб старі поступалися місцем молодим, — інакше все б зупинилося. То ви кажете, що вантаж...

— Повністю збережений, пане Моррелю, я вас запевняю. І, як на мене, можете розраховувати на бариш від цього перевозу більший, ніж двадцять п'ять тисяч франків.

Шойно «Фараон» минув круглу вежу, Едмон крикнув:

— Готуйсь згорнути горішні, передні та головні вітрила. Приготуватися кинути якір!

Наказ було виконано майже з такою ж швидкістю, як на військовому судні.

— Шкоти віддати! Вітрила на гітови!²

При останній команді всі вітрила впали, і корабель продовжував ковзати ледве помітно, рухаючись тільки за інерцією.

— А тепер чи не зволите Ви піднятися, пане Моррелю, — сказав Дантес, бачачи нетерпіння арматора. — Ось і пан Данглар, ваш бухгалтер, виходить з каюти. Він повідомить вам всі відомості, які ви тільки забажаєте. А мені треба стати на якір і подбати про знаки жалоби на кораблі.

Двічі запрошувати не довелось. Арматор схопився за канат, кинутий Дантесом, і зі спритністю, гідною будь-якого моряка, виліз по скобах, вбитих в опуклий борт корабля. Дантес же повернувся на попереднє своє місце, поступаючись розмовою тому, кого він назвав Дангларом. Останній же, вийшовши з каюти, справді йшов назустріч судновласнику.

Це був чоловік років двадцяти п'яти, досить похмурого вигляду, улесливий з начальством, зухвалий з підлеглими. За це (ще більше, ніж за титул бухгалтера) матроси його ненавиділи настільки ж, наскільки вони любили Дантеса.

— Отож, пане Моррелю, — сказав Данглар, — ви вже знаєте про наше нещастя?

² Шкоти, гітови — види рухомого такелажу (оснастки) судна: троси і ланцюги, призначені для підйому вантажів і різних сигналів, підйому, опускання і зміни напрямку окремих частин рангоута щодо діаметральної площини судна, прибирання та постановки вітрил.

— Так! Так! Бідолашний капітан Леклер! Він був відважною і чесною людиною!
— І незрівнянним моряком, що постарів між небом і водою, як і личить людині, гідній захищати інтереси такого великого Дому, як «Моррель і Син», — відповів Данглар.

— Як на мене, — промовив арматор, спостерігаючи очима за Дантесом, який обирав місце стоянки, — то не обов'язково бути таким старим моряком, як ви кажете, щоб знати свою справу. Ось наш приятель Едмон, здається, добре розуміє свій обов'язок і не потребує сторонніх порад.

— Звісно, — відповів Данглар, скося глянувши на Дантеса, і у тому погляді зблиснула ненависть, — так, молодість і самовпевненість. Не встиг померти капітан, а він перебрав на себе керівництво, ні з ким не порадившись, і через нього ми втратили півтора дня біля острова Ельба замість того, щоб прямувати відразу на Марсель.

— Щодо прийняття команди, — відказав арматор, — це був його обов'язок як помічника капітана, а ось що згаяв півтора дня біля острова Ельба — тут він не правий, якщо судно не потребувало якогось ремонту.

— Корабель був міцним як ми з Вами, а ці півтора дня втрачено виключно заради примхи зійти на берег, ось і все.

— Дантесе! — гукнув Моррель до парубка. — Підійдіть!

— Вибачте, пане, — відповів Дантес, — за хвилину я до ваших послуг.

Потім, звертаючись до екіпажу, віддав наказ:

— Віддати якір!

Якір моментально полетів у воду, за ним з брязкотом побіг ланцюг. Дантес залишався на своєму посту, попри присутність лоцмана, допоки не було завершено і цей останній маневр.

Потім він крикнув:

— Вимпел приспустити до половини, прапор зав'язати вузлом, реї схрестити!

— Ось бачите, — сказав Данглар, — він уже має себе за капітана, слово честі.

— Так він і є капітан, — відповів власник корабля.

— Звісно, але не затверджений ще ні вами, ні вашим компаньйоном, пане Моррелю.

— Чому ж нам не залишити його капітаном? — Сказав арматор. — Щоправда, він молодий, але, здається, відданий справі і дуже досвідчений.

Обличчя Данглара спохмурніло.

— Перепрошую, пане Моррелю, — сказав Дантес, підходячи, — якір кинуте, і я до ваших послуг. Ви, здається, кликали мене?

Данглар відступив на крок.

— Я хотів вас запитати, навіщо ви заходили на острів Ельба?

— Сам не знаю. Я виконував останній наказ капітана Леклера. Вмираючи, він звелів мені доставити пакет маршалу Бертрану.

— Так ви його бачили, Едмоне?

— Кого?

— Головнокомандувача.

— Так.

Моррель озирнувся і відвів Дантеса вбік.

— А що імператор? — запитав він несподівано.

— Прекрасно, наскільки я міг судити з його вигляду.

— Так ви і самого імператора бачили?

— Він увійшов до маршала, коли я у нього був.

— І ви розмовляли з ним?

— Точніше сказати, він зі мною розмовляв, — відповів Дантес з посмішкою.

— Що ж він вам сказав?

— Запитував про корабель, коли відбуваємо до Марселя, про наш курс, про вантаж. Думаю, що, якби судно було порожнє і належало мені, він був би готовий купити його; але я повідомив йому, що я лише заступаю місце капітана, і що корабель належить торговому дому «Моррель і Син». «А, знаю, — сказав він, — Моррелі — судовласники з роду в рід, а ще був один Моррель, який служив в нашому полку, коли я стояв у Валансі».

— Щира правда! — Скрикнув радісно Арматор. — Це був Полікар Моррель, мій дядько, який дослужився до капітана. Дантесе, скажіть моему дядькові, що імператор згадав про нього, і побачите, як старий буркотун заплаче. Ну, ну — продовжував арма-